

Zenepedagógia – Kodályi alapokon

Tartalomjegyzék

Előszó	3
1. Nemzeti örökségünk, a „Kodály módszer”. Valóban Kodály módszere?	5
1.1. Történelmi áttekintés - A kezdetektől Kodályig	5
1.2. Kodály Zoltán találkozása a zenepedagógiával	8
1.3. Módszer, koncepció vagy pedagógia?	10
1.4. A zenei nevelés legfontosabb kodályi elvei	10
1.5. Tudományos alátámasztás (a zenei nevelés transzfer hatása Kodály kutatásai alapján)	12
1.6. A Kodály-koncepció kiteljesedése	13
2. Zenepedagógusok Kodály nyomdokában	15
<i>Hogyan értelmezzük a kodályi gondolatokat, és hogyan alkalmazzuk a gyakorlatban ma?</i>	15
2.1. Forrai Katalin	15
2.1.1. Forrai Katalin nevelési módszere	17
2.2. Kokas Klára	19
2.2.1. A Kokas-módszer egész iskolát teremtett	20
2.2.2. Pedagógiai munkássága	21
2.3. dr. Antal-Lundström Ilona	22
2.3.1. Látható hangok	23
2.3.2. A radikális esztétika	25
2.4. Dr. Gállné Gróh Ilona	26
2.4.1. A Ringató	26
Összegzés	28
Mellékletek	30
Felhasznált irodalom:	32

Előszó

Zeneszerető családban felnőttem, szülőként gyakorlatot szerzett, jelenleg óvodapedagógus hallgatóként, énekelgetni szerető emberként egyértelmű volt, hogy dolgozatom témáját a zeneiség köréből választom. Szerettem volna önmagammal folytatott elmélkedéseimnek tudományos alapot szolgáltatni: mennyire fontos a korai zenehallgatás gyermekként. Kérdéseket vetettem fel: miért van az, hogy egy gazdag zenei múlttal, temérdek zenei hagyománnyal és kinccsel rendelkező ország fiataljai a XXI. században miért értéktelen zajjal tömnek be a fülüket? Kodály országában miért *„tölteléktantárgy”* az ének-zene, ami az elsők között cserélhető el valamelyik fő tárggyal, ha szükséges? Miért nevezzük ének-zenének, ha a „zene” – szerencsés esetben - csak a zenehallgatásban jelenik meg, de hangszereket aligha látnak a tanulók az órákon, rendszeresen pedig szinte sehol nem használják azokat? Tulajdonképpen mi is az a csodálatos „Kodály módszer”, amiről mindenkinek a szolmizáció jut eszébe? Mi volt Kodály valódi célja a XX. századi zenepedagógia megreformálásával? A lélek mellett az értelemre is hatást gyakorol a zene?

Hipotézis:

Kodály Zoltán szerette volna, ha a zene pozitív hatásaiból mindenki részesül, szerette volna, hogy a zene mindenkié legyen. Az volt a vágya, hogy az emberek szeressenek énekelni, hiszen lelkükben születésük óta ott van a dal.

Az óvodás, kisiskolás kor alkalmas arra, hogy a gyermek érzelmi, lelki, esztétikai szükségletét az éneklésben, énekes, dalos játékokban fejezze ki, valamint ez irányú képességeit fejlessze.

Az éneklés öröme közösségi élmény: társas-lelki megnyilvánulás, a kohézió biztosítója az együttéléshez.

Kodály Zoltán fenti állításával ugyanazt szeretné bizonyítani, amit Karácsony Sándor: az ember társas-lelki lény. Mikro- és makroközösségeit

az érzelmi (EQ), a spirituális (SQ) és társas-lelkületi (TQ) alapokon nyugvó készségek, képességek kiművelésével tarthatja fent.

A reformkor óta áhított kiművelt emberfő (Széchenyi) nemcsak a kognitív tudományok érvényesülésével, hanem a tudományos, művészi komponensek kiteljesedésével lesz teljessé (Apáczai Csere János).

Dolgozatom célja:

Szeretném megtalálni azt a professzionális nevelési hatásrendszert, mely az értelmi intelligencia mellett az emberi esztétikum világát tárja fel.

Dolgozatomban Kodály Zoltán nevelési stratégiáját, az őt követők metodikai rendszerét szeretném bemutatni.

Célom elsősorban nem az alapos, részletesen kidolgozott „Kodály-módszer” bemutatása, elemzése, hanem a XX. század magyar reformpedagógiájának lényegi alapját szeretném bemutatni.

Ezt elsősorban Kodály tanítványainak életrajzait kutatva teszem. Kiemelkedő zenepedagógusok Kodály által ihletett, a gyakorlatba átvitt és az élet által formált módszereit tanulmányoztam, és kerestem a közös pontot. Megtaláltam: mindannyian hangsúlyozzák a zene transzfer hatását, és a pedagógus példamutatását! De valóban csak erről van szó? A kérdéseim nagy részét nem tudtam megválaszolni, így leendő óvodapedagógusként saját célomul is azt tűztem ki, hogy a zene, és általa az egyéb kompetenciák is elérhetőek legyenek minden gyermek számára.

1. Nemzeti örökségünk, a „Kodály módszer”. Valóban Kodály módszere?

1.1. Történelmi áttekintés - A kezdetektől Kodályig

A zene és az éneklés egyidejű az emberiséggel. A zene a csend és a hangszerek hangjának ritmusos váltakozása. Ez a váltakozás érzelmeket vált ki az emberből. A muzsika évezredekken keresztül fejlődött, változott, és állandó változásban van.

Magyarországon az államalapítás előtti évszázadok zenéjéről szinte semmiféle feljegyzés nem maradt. Csak elképzelni tudjuk, hogyan hangozhatott a sámán-szertartás közben mondott ének. A honfoglalás előtti időkből ered a halottsiratás népszokása, mely szintén zenei örökségünk. Az államalapítás utáni időkben a kereszténység felvételének, elterjedésének és megerősödésének óriási szerepe volt a magyar zene fejlődésének szempontjából: ez gyökereztetette meg a gregorián éneket, a kor egyszerű magas művészetét hazánkban. A középkori Magyarországon a zeneismeret minden iskolázott ember műveltségéhez hozzátartozott. A templomokban a nép jelenlétében és részvételével felhangzó mindennapi kóruséneklés az egész országban azonos zenei műveltségi alapot teremtett meg. A XV. század második felének egyik legműveltebb európai uralkodója Hunyadi Mátyás volt. Királyi kápolnájának kórusa 40 muzsikusból állt, s ez az énekkar létszámában és minőségében vetekedett a pápai udvar együttesével. Ezt a gazdag zenei világot törte össze a török uralom és az ország három részre szakadása. Az ország középső területei török kézre kerültek, a zeneélet itt gyakorlatilag megszűnt. A gregorián éneklés még vegetált néhány évtizeden át, majd a XVII. század elejétől végképp elnémult. Újabb esélye akkor támadt a színvonalas egyszerű éneklésnek, amikor 1540 táján hazánkban működni kezdtek az első protestáns reformátorok. Ez idő tájt keletkezett a korszak új egyszerű énekkultúrája, a históriás ének. A XVI-XVII. századi magyar zenében meghatározóvá vált az egyszerűség. A Habsburg fennhatóság alatt lévő úgynevezett királyi Magyarország dinamikus fejlődő határmenti városkáinak művelt polgársága elsősorban az egyházi zenén keresztül került kapcsolatba az

európai zenekultúrával. A XVII. század végén, a 150 éves török uralom alól felszabadult, lerombolt országban a kulturális élet is újjáépítésre szorult. A zenében ez az újjáépítés az új európai barokk stílus meghonosítását kívánta meg. Ehhez külföldi minták átvételére és sok külföldi zenészre volt szükség. A XVIII. század elejétől egyre több püspökség ékesítette a liturgiát díszes barokk, később bécsi klasszikus zenével, majd megjelentek a jól képzett hazai zeneszerzők kompozíciói is. Azonban a pezsgő zeneélet nem volt általános az országban, csak egy szűk társadalmi körre terjedt ki. Az iskolázott középréteg nem részesült korszerű zenei képzésben, sokszor ellenségesen viszonyult a műzenéhez. A XVIII-XIX. század fordulóján Európa nyugati felében fejlett polgári társadalmi viszonyok alakultak ki. A kelet-közép-európai népek számára ez az időszak a nemzeti öntudatra ébredés ideje volt. A megelőző századok hazai műzenéjében nem volt semmi igazán sajátos magyar hagyomány. E sajátosságot sokan a népdalt utánzó zenében vélték fölfedezni, s így a köznemesek kedvencévé vált a népies műdal és a magyar nóta. A XVIII. század végi magyar tánczene értékesebb zenei anyag volt. E táncokat olyan díszítőelemek és ritmusmotívumok jellemzik, melyek valóban sajátosan magyar jellegűek. Ezt a zenét nevezzük verbunkosnak. A verbunkos mellett természetesen a színvonalas európai műzene is gyökeret eresztett a magyar városokban. A XIX. század folyamán sokfelé elterjedt a házimuzeizálás, városi zeneiskolákat alapítottak, megindult a kottakiadás és a hangszergyártás, zenei újságokat jelentettek meg, és pezsgőbb lett a hangversenyélet.

A verbunkos és az európai magas műzene egybefoglalására tett több sikertelen kísérlet után a szintézis a nagy formátumú muzsikusként, *Erkel Ferenc*nek sikerült a század első felében. Erkel műveiben szólalt meg először a magyar nyelv az operaszínpadon.

Az új magyar műzene *Liszt Ferenc* életművében teljesedett ki. Liszt az 1830–1840-es években virtuóz zongoristaként és zeneszerzőként egész Európát elkápráztatta.

A XIX. század utolsó évtizedeiben – amikor a fejlettebb nyugati országokhoz hasonlóan már a népzene elhalásával kellett számolnunk – a népkultúra utolsó nagy fellobbbanásában formálódott ki az új stílusú magyar népdal. A népzenei új stílus nem jelentette a régi stílusok pusztulását,

elfelejtését. *Vikár Béla*, a nagy néprajztudós gyűjtéseikor egy-egy faluban teljes találta népzenei kultúránkat.

A zenei élet sokszínűsége ellenére az 1920-as években *Kodály Zoltán* kifogásolta, hogy zenekultúránk felülről épül: van jó operaházunk, vannak kiváló előadóművészeink, de nincsenek jó énektanárok az iskolákban, s a vidék elhanyagolt. Kodály sokat tett a zenei közélet betegségeinek orvoslásáért. Az 1890-es évek végén, *Vikár Béla* népdalgyűjtéseinek hatására fordult a történelmileg hiteles, igazi magyar népzene felé. Kodály zeneszerzőként a későromantikus hagyományt a magyar népdalok világával ötvözte. Pedagógiai témájú tanulmányaiban azt hangsúlyozta, hogy a személyiség formálásában, a kiegyensúlyozott, értékes, művelt ember életében és értékrendjében a zene - a saját nemzeti hagyományokat közvetítő népzene és az igényes, magas színvonalú műzene - rendkívül fontos szerepet játszik. Ezért foglalkozott oly fáradhatatlanul a gyermekek, az ifjúság zenei nevelésének kérdésével, s ennek szolgálatába állította pedagógiai céllal írt zeneműveit is. (Dobszay Ágnes)

1.2. Kodály Zoltán találkozása a zenepedagógiával

Kodály a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem magyar-német szakán, s azzal párhuzamosan a Zeneakadémián folytatta tanulmányait. Magyar-német tanári oklevelét 1905-ben vette át, egy évvel később pedig bölcsészdoktori címet szerzett. A *magyar népdal strófaszerkezete* című disszertációja is érzékelteti, hogy egyre elmélyültebben foglalkoztatta a népzene. Már Galántán megmutatkozott ilyen irányú érdeklődése. 1905 tavaszán Szeged környékén, nyarán Mátyusföldön, a következő évben pedig a Felvidéken gyűjtött népdalokat. A munka során találkozott Bartók Bélával, akivel a későbbiek során közös népzenei publikációik is megjelentek. Kodály Zoltán berlini és párizsi tanulmányútjait követően visszatért a Felvidékre, ahol ismét népzeneét gyűjtött.

Nagyon fontosnak tartotta a zene nemzetnevelő, társas kapcsolatokat erősítő hatását. Értetlenül állt az előtt a tény előtt, miszerint egy ilyen gazdag népzennel rendelkező országban milyen alacsony a zenei nevelés színvonala. „Csak 1868 óta rendes tárgy az ének népiskoláinkban – papíron. A valóságban ez heti 1 óra hallás utáni dalolást jelentett a legjobb iskolákban. Sok helyen éppen csak néhány egyházi éneket tanultak, másutt semmit.” (Kodály, 1958)

A C-dúr és a mellette megtanított tandalok képezték akkoriban az iskolai énektanítás gerincét, átvéve a germán oktatási rendszerből azt, ami a legmerevebb és legzeneietlenebb volt. Kodály szerint kisebbsajta hazaárulással ér fel ilyenekre tanítani gyermekeinket, amikor saját gyönyörű népdalainkat nem ismerik! (Kodály, 1958)

Kodály célja a magyar oktatási rendszerben a magyar zenekultúra megteremtése volt. Ez a zenekultúra alulról kell hogy építkezzen, nem a tornyok felrakása után kell a falakat építeni, s legvégül alapincézni. Magyarországon – Kodály szerint sajnos ez történt. „Ha 1875-ben Zeneakadémia helyett az iskolák énektanítását alapoztuk volna meg, ma nagyobb és általánosabb volna a zenei műveltség.” (Kodály, 1958)

Azért, hogy felvetéseit bizonyítsa, valamint orvosságot találjon a magyar zenepedagógia hiányosságaira, külföldön tanulmányozta a különböző nevelési módszereket. Párizsban töltött tanulmányi ideje alatt megismerkedett a francia

nevelési rendszerrel, Angliai útjai során pedig megfigyelte az ottani zeneoktatást, a zenészek szakképzettségét és az egész országot átfogó kóruskultúrát. A látottak alátámasztották elméletét, hiszen Angliában a gyermekek csak 2-5 éves korig jártak óvodába, 5-15 éves korig kötelező volt az iskola mindenkinek. Ezzel szemben Magyarországon a 700 ezer 3-6 éves korú gyermekből csak 125 ezer járhatott óvodába, mert nem volt több hely. Kodály felháborodott ezen, hiszen ismerve a kor lélektani kutatásait, tisztában volt azzal, hogy a nevelésben a 3-7 éves kor sokkal fontosabb a következő évekénél. Nem csak a zenei nevelés miatt tartotta nélkülözhetetlennek az óvoda munkáját: tisztában volt a zenei nevelés transzfer hatásaival, valamint nagyon fontosnak tartotta a nemzetnevelő szerepet is! Szerinte az óvodák elsőrendű feladata a *magyarság tudatalatti elemeinek beültetése* (Kodály, 1958). Ennek első talpköve a nyelv, másik, mely az óvodákban még fontosabb az elsőnél, a zene. Nem mindegy azonban, milyen zene! „A tudatalatti nemzeti vonások legjobb megalapozója a néphagyomány, elsősorban játék és gyermekdalaival.” (Kodály, 1958) Ez a fennálló oktatási módszerrel szemben merőben ellentétes elvnek hangzott. Voltak, akik a népdalt meg akarták hagyni a felnőtt társadalomnak, a dolgozó népnek, vagy az érettebb ifjúságnak. Úgy gondolták, motívumai nem a gyerekekhez valók, a szövegek pedig majdnem kivétel nélkül erotikus vonatkozásúak. Ezért az idegen szellem továbbélt az iskolai dalokban. Egyes esetekben bárgyú szövegeket ültettek népszerű magyaros dallamokhoz, de az is előfordult, hogy a dallamot mellőzték és erőltetett, bonyolult dallamokkal helyettesítették.

A néphagyomány felhasználására Kiss Áron hívta fel a figyelmet 1883-ban. Kodály sokat várt az általa elfogadtatott indítványoktól (a játékoknak s a velük járó daloknak a magyar nemzeti nevelés szolgálatában kell állniuk; a játékokban a magyar jelleg megóvandó; a gyermekjátékok dallammal együtt minden vidékről összegyűjtendő), a valóságban azonban inkább visszalépés történt. „Most nagyjából néphagyományból merített szövegeket tettek csinált, rossz és magyartalan dallamok alá, félretolva azok hagyományos és sokszor gyönyörű eredeti dallamait.” (Kodály, 1958). Ez természetesen nem Kiss Áron hibája volt; az általa gyűjtött szövegek több mint a fele megtalálható volt a gyűjteményben, melyet Daloskönyv címen 1983-ban jelentettek meg, a 137 dallam közül viszont egy sem, a fentiekre hivatkozva.

1.3. Módszer, koncepció vagy pedagógia?

Az értelmező szótár¹ szerint a...

...**koncepció**: (1) elgondolás, terv; elképzelt tennivalók rendszere egy cél elérésére, amely a lehetséges hatásokra és eredményekre vonatkozó előzetes megfontolásokon, számításokon alapszik. (2) Felfogások rendszere; egy szemlélettel, hozzáállással kapcsolatos nézetek, elgondolások összessége, amely egy világszemlélet, értékrend alapja lehet. *Kodályra vonatkoztatva* az a nézetrendszer, amely a zenei nevelés kiemelkedő személyiség-formáló erejét feltételezi, azt kisgyermekkortól folyamatos ráhatással kívánja optimalizálni. (Gönczy László, 2009)

...**módszer**: valamely kívánt eredményhez vezető tervszerű eljárás. Itt a koncepció által meghatározott célok elérésére alkalmas eszközök használati rendje.

...**pedagógia**: (az előbbieket magába foglaló, integráló, amazoknál tágabb fogalom) a koncepció érvényesülésének tere a meghatározott módszer(ek) használatával.

Amit „Kodály módszer” néven ismertünk meg, valójában koncepció. Egy nevelési program, mely a népzeneire épül. Írásban és szóban adott útmutatások, a régmúltból összegyűjtött, Kodály által használhatónak ítélt eszközök, melyek segítségével felszámolható a zenei analfabétizmus. Kodály legfőbb célja azonban ennél sokkal több: a magyarságtudat erősítése, a nemzetnevelés lett volna.

1.4. A zenei nevelés legfontosabb kodályi elvei

1. *a zenei nevelésnek korai életszakaszban kell kezdődni.* Amint már említettem, Kodály ismerte a gyermeklélektan álláspontját, mely szerint a 3-7 éves kor sokkal fontosabb a következő éveknél. „Ha a lélek parlagon marad szinte 7 éves korig, abban

¹ Wikiszótár.hu

már nem terem meg, amit csak a korábbi művelés vethet el benne.” Kodály kutatásokat is végzett ennek igazolására: negyedik elemi osztályos kislányokkal eljátszatta az óvodában a „Ciróka, maróka” kezdetű játékot, eredeti népi dallammal. Két-három ismétlés után már próbálkoztak az óvodások, hat-hét ismétlés alatt megtanulták! Ugyanezzel a dallammal elemi iskolában tízszer-hússzor kellett ismételni, mire elsajátították a dallamot.

2. *énekes megközelítés.* „A hangszer a kevesek, kiváltságosak dolga. Az emberi hang a mindenkinek hozzáférhető, ingyenes és mégis legszebb hangszer lehet csak általános, sokakra kiterjedő zenekultúra termő talaja.”²
3. Itt kap kiemelkedő szerepet Kodálynál a *népdal, mint zenei anyanyelv*. Ez azonban csak cél, hiszen a 30-as évek gyerekeinek nem volt zenei közege a népdal. Kodály azért választotta, mert a magyar ötfokú hangrendszerben nagyon könnyű jól énekelhető motívumokat találni, melyek különböző hangközöket reprezentálnak. A fülnek már ismerős dallamok a kottaolvasást, a lapról éneklést is segítik. Gyakori ismétléssel, kondicionálással a hangközök szolmizált elnevezései kitörölhetetlenül rögzülnek az emlékezetben. Van azonban egy énektanításon túlmutató jelentősége is: nemzeti és esztétikai értéket hordoz.
4. *relatív szolmizáció*, mint látványos eszköz. A sokak által Kodálynak tulajdonított rendszert egy arezzoi, itáliai bencés szerzetes iskolája teremtette meg, kb. 1000-ben, egy Szent Jánosnak írt himnuszról, mert sorainak egy-egy kezdőhangja adja a szolmizációs hangokat (UT-RE-MI-FA-SOL-LA-SI). Később úgy találták, hogy az UT szótagot nem lehet olyan jól énekelni, ezért Giovanni Battista Doni 1640 körül a saját családnevének egy szótagjával helyettesítette azt. Egyes

² Kodály Zoltán: Visszatekintés. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok I. Sajtó alá rendezte és bibliográfiai jegyzetekkel ellátta Bónis Ferenc Zeneműkiadó Vállalat Budapest 1974. I. 117. (Éneklő ifjúság)

források szerint a Dominus (Úr, Isten) latin szóból eredeztethető a dó. A már 900 éve ismert európai eszközt Kodálynak csupán rendszerbe kellett illesztenie. Célja az volt, hogy megtanítsa növendékeit a tiszta énekhangokra, pontosabban a biztos hangeltalálásokra.

Fontosnak tartotta a zenei nevelés megjavítását a tanítóképzőkben, hiszen „az iskolákban majd akkor lesz jó zenetanítás, ha előbb jó tanárokat nevelünk.” (A komoly zene népszerűsítése. Előadás New Yorkban, 1946). Nagy hangsúlyt fektetett a karéneklés népszerűsítésére. *A kollektív érzés, a közös erőfeszítésből eredő szép eredmény öröme fegyelmezett, nemes embereket nevel.* Mivel nem létezett magyar nyelvű kórusirodalom, ehhez külföldi remekműveket ajánlott, míg a magyar nyelvű kórusirodalmat a magyar zeneszerzők megteremtik a népzene felhasználásával. A zenei nevelést állami feladatnak tartotta, amelyre a kormánynak pénzt kell fordítania. Ugyanolyan fontosnak tartotta a mindennapos éneklést a lélek számára, mint a tornát a test számára.

1.5. Tudományos alátámasztás (a zenei nevelés transzfer hatása Kodály kutatásai alapján)

- Akik naponta részesülnek zenei nevelésben, melynek az éneklés az alapja, minden más tárgyban is jobban haladnak, mint akiknek csak heti két énekórájuk van.
- A naponta végzett zenei foglalkozás gyors tempóban fejleszti ki a ritmusérzékét, a tiszta éneklés iránti készséget, az átélt interpretálást, élesíti a memóriát és pontosságra nevel.
- A zenei tempó- és dinamikai jelekre való figyelés csiszolja a felfogóképességet, kiműveli a kifejezőkészséget és gazdagítja a gyermekek fantáziáját.
- A gyors asszociálás és koncentrált figyelés kifejleszti a matematikai készségeket.

- A zenei ritmus érzékelése jobb tornászokat nevel belőlük.³

1.6. A Kodály-koncepció kiteljesedése

Kodály nem dolgozott ki részletes módszertant. Az elvek, melyek tőle származnak, egymást követő felismerések, lépések során át vezették őt a pedagógiai szerepvállaláshoz egy eljövendő magyar zenei műveltség megteremtésének reményében.⁴ A *Kodály-koncepció* lényegének feltárását a különféle alkalmakra írt, vagy elmondott rövid eszmefuttatások, interjúk, nyilatkozatok alapján tehetjük meg (Kodály, 1974).

Magyarországon valamennyi oktatási intézményben, amelyre a pedagógiai karon felkészülhetnek a hallgatók (bölcsőde, óvoda, kisiskolás kor), a Kodály Zoltán és munkatársai által összeállított metódus szerint folyik a zenei nevelés. Munkatársai közül kiemelkedő jelentőséggel bír Ádám Jenő, aki Kossuth-díjas zeneszerző, kórusnagy, zenepedagógus, Kodály tanítványa volt. Tulajdonképpen ő volt az, akinek 1944-ben két kiadásban megjelent, *Módszeres énektanítás* című könyve, melyet Kodály biztatására dolgozott ki, és a benne leírt metódus (mely megnevezést Ádám Jenő külső hatásra kezdte el maga is használni) a "Kodály-módszer" elnevezéssel terjedt el. Ádám Jenő később gyakorlati segédkönyvül elkészítette az *Énekszó* című folyóirat mellékleteként, nyolc füzetből álló *Szó-Mi* című sorozatát (1943-1946). Továbbá Kodály Zoltánnal megírta az I-VIII. osztály számára énektankönyv-sorozatát (1947-1948), melyet 1950-ben kivontak az iskolai használatból.⁵

A tanítás megfelelő anyagának összeállításában és felépítésében Ádám Jenő mellett Kerényi György és Rajeczky Benjámín vállalt meghatározó szerepet, a későbbiekben Szőnyi Erzsébet, Forrai Katalin, Dobszay László és Szabó Helga munkássága révén immár a magyar zenei nevelés teljes intézményi struktúrájára kiterjedő tananyag állt rendelkezésre, beleértve az óvodákat, a közoktatási intézménytípusokat és a zeneiskolákat is. Nem beszélhetünk egységes módszertan születéséről: a felsorolt tanítványok Kodály

³ lexikon.katolikus.hu/Kodály-módszer

⁴ Kodály-koncepció: A megértés és alkalmazás nehézségei Magyarországon (Gönczy László, Magyar Pedagógia, 109. évf. 2. szám, 169-185. 2009)

⁵ [kislexikon.hu/Ádám Jenő](http://kislexikon.hu/Ádám_Jenő)

elveire támaszkodva tankönyvek sorozatával segítették a koncepció kiteljesedését a maguk választotta területeken.

A Kodály koncepció azonban nem egy lezárt elmélet, nem betű szerint betartandó utasítás. Lezáratlanságából eredően a jövő pedagógus nemzedékének kell újraértelmezni, fejleszteni, megújítani a kor igényeinek figyelembe vételével, de mindenképpen Kodály alapelveit követve.

2. Zenepedagógusok Kodály nyomdokában

Hogyan értelmezzük a kodályi gondolatokat, és hogyan alkalmazzuk a gyakorlatban ma?

A következő fejezetben – a teljesség igénye nélkül – olyan zenepedagógusok módszereit szeretném összefoglalni, akik első-, vagy másodgenerációs Kodály-tanítvány zenepedagógusként átítatódta Kodály eszméivel, és egész életüket arra tették fel, hogy a gyermekkori zenei nevelés pozitív hatásai eljussanak a célközönséghez, a kisgyermekhez és családjukhoz.

2.1. Forrai Katalin

Egyike a nemzetközileg legismertebb magyar zenepedagógusoknak. A nemzetközi kapcsolatai szerteágaztak Amerikától, Ausztrálián át, Japántól Európa szinte valamennyi országban oktatott, bemutatókat és előadásokat tartott az iskoláskor előtti zenei nevelésről. A magyar zenepedagógia nagyköveteként járta a világot, népszerűsítette a Kodály koncepciót, illetve az annak alapján kidolgozott saját zenei nevelési rendszerét, amelynek középpontjában az óvodáskori fejlesztés, a zene, a mozgás és a játék összekapcsolása állt.⁶ Neve összekapcsolódik a kisgyermekkori zenei nevelés fontosságának hangsúlyozásával. Kodály Zoltán, Ádám Jenő és Bárdos Lajos tanítványa volt. Kodály Zoltán személyében megtalálta azt a példaképet, azt a szellemi vezető, akinek az iránymutatása mindvégig segítette munkájában.

Zenepedagógiai módszerének alapvető gondolata, hogy az ének, a zene a személyiségformálás, a legfontosabb emberi alapértékek közvetítésének egyik leghatásosabb eszköze.

Fontosnak tartotta, hogy már kisgyermekkorban legyen szükségletté az érzelmek énekléssel történő kifejezése, mert minél korábban elvetik a jó magot, annál szebben virágzik majd a zenei anyanyelvől táplálkozó harmonikus lélek.

Ekkor kell megízleltetni az együtténeklés örömforrást jelentő élményét is, melynek közösségformáló ereje semmivel nem pótolható kisgyermekkorban.

⁶ ofi.hu/Forrai Katalin

1974-ben jelent meg először munkája, az Ének az óvodában című módszertani útmutató és dalgyűjtemény. Ez a könyv még ma is az óvónők egyik alapl műve. Forrai Katalin részletesen kifejti benne a zenei nevelés feladatát, azokat az általános, kodályi irányelveket, melyeket elkötelezetten terjesztett. Kiemeli, hogy a zenei nevelést már születéskor el kell kezdeni, utalva ezzel Kodály azon kijelentésére, amit 1929-ben egy párizsi zenepedagógiai konferencián hangsúlyozott, hogy „a zenei nevelést 9 hónappal a születés előtt kell elkezdni.” (Kodály, 1929) 1951-ben, Gyermeknap beszédében továbbment ennél: „Az anya nem csak testét adja gyermekének, lelkét is magából építi fel... Aki rossz, selejtes zenével él - okvetlenül meglátszik a gyermekén, ezért ma még tovább mennék: nem is a gyermek, az anya születése előtt 9 hónappal kezdődik a gyermek zenei nevelése.” (Kodály, 1951)

Kodály kérésére vállalta el azt a fontos pedagógiai feladatot, amely Weöres Sándorhoz és feleségéhez, Károlyi Amyhoz vezette őt. Kodály tisztában volt vele, bár nem helyeselte, hogy az óvodában nem énekelnek szöveg nélkül. Ezért kérte fel Forrai Katalint, hogy segítsen neki, és forduljanak szövegekért kortárs költőkhöz. Kodály fontosnak tartotta, hogy a versek *magyar*, és *magyar zenei* nyelven szólaljanak meg. Olyan költőket keresett, akik „tudnak a gyermek nyelvén, selypítés nélkül.” (Kodály Z., Kis emberek dalai 1961.) Weöres Sándorék mellett Gazdag Erzsit, a fiatalok közül pedig Csukás Istvánt tartotta érdemesnek a feladatra. Csukás István így emlékezik a feladatra: „nemrégén az a kitüntető megbízatás ért, hogy szöveget írtam Kodály Zoltán zenéjére, s mikor kész volt, felhívtuk Weöres Sándorral telefonon s kért, hogy énekeljem el. S mindjárt szöveggel, hiszen „maga, hallottam, Békés-Tarhosra járt”! Nagy lámpalázzal, de büszkén énekeltem. S dicséret még nem esett olyan jól, mint az övé.” ⁷

Forrai Katalin tehát felkereste Weöres Sándorékat, és ő bábáskodott a 333 olvasógyakorlat közel 180 darabjának megszövegesítésénél. Így nem kis érdeme van abban, hogy megannyi költői szépségű gyermekdal született, melyekből utóbb Kodály létrehozta a Kis emberek dalait.

⁷ Csukás István: Költők éhkoppon -Emlékezés egy iskolára (Összegyűjtött prózai írások, Digitális Irodalmi Akadémia © Petőfi Irodalmi Múzeum • Budapest • 2011)

Forrai Katalin irányította a Magyar Rádió stúdiójában 1950-től az Óvodások műsorát, mely a legfiatalabb nemzedéket avatta rádióhallgatóvá, később pedig a szülőknek és óvodapedagógusoknak próbált útmutatással szolgálni a zenei nevelés tekintetében. Állandó figurái voltak: Napos Palkó meg Mókus Marci (Gáborjáni Klári és Vörösmarty Lili személyesítették meg). Egy új óvoda létesülését az országban a műsor mindig zeneszóval köszöntötte. Ilyenkor Bartók rövidebb zongoraművei hangzottak el, furulya-szóló vagy gitárszóló. Ezek az üzenetek előhírnöke voltak az óvodások zenei nevelésének. 1953-tól a Kodály népzenei gyűjteményéből való gyermekjátékokat találták alkalmasnak a gyermekek ritmusérzékének, ízlésének, fantáziájának fejlesztésére. A néhány perces játékot több alkalommal óvodások adták elő.⁸ Az általa három és fél évtizeden át vezetett óvodai ének-zene foglalkozásokat a Magyar Rádió hangarchívumában több száz órnyi felvétel rögzíti.

Készült egy, a Kodály koncepció hazai gyakorlatát bemutató videó-sorozata, melynek szerkesztője és egyik demonstrátora is volt, az 1980-as évek végén.

2.1.1. Forrai Katalin nevelési módszere

Forrai Katalin, bár járta a világot, és terjesztette a magyar zenekultúrát, mégsem az előadótermekben, hanem a gyerekek, az óvodások között érezte igazán jól magát.

Nevelési rendszerének középpontjában az óvodáskori fejlesztés, a zene, a mozgás és a játék összekapcsolása áll. Azaz a zenei nevelés óvodáskorban. A módszer célja és feladata, hogy felkeltse a gyermekek zenei érdeklődését, formálja zenei ízlésüket, megszerettesse velük az éneklést, szoktassa a gyermeket a tiszta éneklésre. Fejlesztenie kell a gyermekek hallását, ritmusérzékét, harmonikus, szép mozgását.

A feladatok (énekek és mozgások) sikeres végrehajtása elősegíti a gyermek biztonságérzetének növekedését, gátlásainak feloldódását, önfegyelmének, közösségi érzésének és magatartásának alakulását.

⁸ 85 éves a magyar rádió/1950-1956: A Magyar Rádió átmeneti korszaka

A néphagyomány ápolása ebben az életkorban kétszeresen indokolt:

1. Ugyanolyan észrevétlenül tanulja meg a mondókákat és a gyermekdalokat, mint az anyanyelvét.

2. A néphagyomány a zenét a szöveg és dallam tökéletes egységében tárja a beszélni tanuló gyermek elé.

A gyermekdalok és mondókák zenei sajátosságai a játék mozgásából, a beszéd hanglejtéséből és hangsúlyaiból fakadnak.

A kiscsoportos gyermek nem mindig érti meg a szavak pontos jelentését. Így nagyon fontos, hogy az előbb említett hanglejtés, hangsúlyok, stb. és a metakommunikáció. Ezeket lehet gyakorolni az arc-ujjkéz, mutatogató játékokkal, dalokkal, mondókákkal.

Tehát az óvodában a dal és a játékos mozgás együtt él, a népi játékok egységében van jelen. Az ilyen korú gyermekek ritmusérzéke spontán és tervszerűen fejlődik, de fontos megjegyezni, hogy minden gyerek fejleszthető!

Forrai Katalin a legkisebbeknek, és szüleiknek is készített egy összeállítást. Az egy-két-hároméveseknek szóló dalokból, mondókákból olyan anyagot gyűjtött össze, mely hozzásegíti a szülőket a gyermekükkel együtt egy harmonikus, meghitt, bensőséges állapot megteremtésére.

Az összeállítás a *Jár a baba, jár* címet viseli. Olyan kis hangterjedelmű dalokat, mondókákat tartalmaz, melynek megtanulásához nincs szükség zenei előképzettségre, sőt, még jó énekhangra sem. Ezek a dalok, mondókák közel állnak a beszédhez, mondogatásra, dúdolgatásra alkalmasak. A célja az volt, hogy a szülők, s majd később a gyerekek is, örömmel és szívesen mondjanak verset és énekeljenek.

Forrai Katalin nemzedékeket nevelt a nemes művészet szeretetére. Tisztelői, tanítványai követik példáját. A rájuk hagyott feladat nem más, mint az igaz, a jó és szép megtanítása a kisgyermekeknek, a zene mindent átszövő nyelvén.

2.2. Kokas Klára

Kokas Klára zenepedagógus és zenepszichológus volt. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola énektanár és karvezető szakán végzett 1950-ben. Kutatásokat végzett a zenepedagógia, zenepszichológia, zeneterápia területein.

Az első amerikai Kodály Intézet kutatási programját vezette.

A Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet docense volt.

Komplex esztétikai nevelési kísérletet vezetett a Magyar Tudományos Akadémia által szervezett iskolareform-kísérletben

A Kodályi elvek alapján azt kutatta, hogyan tudná megreformálni a zenepedagógiát Magyarországon. Kutatásainak, kísérleteinek hála, mára kialakult egy módszer, egy komplex művészeti nevelési program amely hozzájárul a személyiség formálásához és a kreativitás fejlesztéséhez.

Meghatározó volt a magyar művészetpedagógiai kutatások történetében, hogy Kodály megbízásával megindították 1965-ben az első hazai komplex művészeti programokat.

1969 és 1972 között kísérletet végeztek állami gondozott gyermekek körében, egy alsós osztállyal és három óvodás csoporttal. A zenei programnak köszönhetően a gyerekek jobb eredményeket értek el, más tantárgyak teljesítményében nőtt tanulási motivációjuk, és önállóbbá, öntudatosabbá is váltak.⁹ Az óvodás csoportban a program eredményei átütők voltak a tanulási képességek és más kompetenciák terén. *A gyermekek szókincse gazdagodott. A mozgással egybekötött énekekben és verselésben rejlő memóriafejlődésnek köszönhetően a gyermekek szinte többet énekeltek, mint beszéltek. Lényeges fejlődés következett be mozgáskultúrájukban is. A program végére az összes óvodás könnyedén, ritmikusan járt dalra, mondókára, körjátékokban és kötetlenül. Tisztán, szépen artikulálva beszéltek és énekeltek. Ötletes játékformákat találtak ki a gyermekdalokhoz, sőt, improvizáltak. Elsajátították a zenei tudás alapjait.* (Kokas, 1972)

⁹ Dr. Deszpot Gabriella: Zenei átváltozás (Kokas Klára komplex művészeti programja, mint pedagógia és terápia)

1989-től az Agape Zene Életöröm Alapítvány vezetője volt. A 1998-tól közhasznúnak számító szervezet az aktív zenebefogadást segítő pedagógiai foglalkozásokon, képzéseken túl különleges és integrált koncerteket és táborokat is szervez - ezzel is kívánja csökkenteni a társadalmi esélyegyenlőtlenséget a magyarországi etnikai kisebbség és a fogyatékos személyek életében. Az Alapítvány 2011-ben, Dr. Kokas Klára halála után felvette az alapító nevét.

2.2.1. A Kokas-módszer egész iskolát teremtett

„Művészetpedagógiai rendszerének eszközei a következők voltak:

- gondosan válogatott értékes zenei anyag;*
- élményteremtés;*
- a szabadság biztosítása (térhasználat, térszabályozás, tevékenység (technika) választás, társválasztás vagy kapcsolódás);*
- tisztázott szabálykeretek;*
- az egyén, a személyiség tisztelete;*
- bizalmi légkör kialakítása (egymás iránt és a résztvevő felnőttekkel);*
- a vegyes életkor felhasználása;*
- a sajátos különbözőség (másság) elfogadása, értéként kezelése;*
- visszatérő foglalkozási rend, rítusok.”¹⁰*

¹⁰ Dr. Deszpot Gabriella: Zenei átváltozás (Kokas Klára komplex művészeti programja, mint pedagógia és terápia)

Programjának fontos mozzanata volt a zene illetve a mozgáskreációk által ihletett leképezés ösztönzése (mint rajzolás, festés, plasztika készítése) és a szóbeli kifejtés, elmesélés.

Megállapította, hogy a zenére végzett nagymozgásoknak fejlesztő hatása van az ábrázoláshoz szükséges finommozgásokra, a szem-kéz koordinációra. Így szolgálja az aktív befogadás a kifejezési képességek fejlődését.

A Kokas-program szerinti művészeti nevelés a „természet-találkozások”-ban, a minőségi zenei tartalmakban, és egymás személyiségének felfedezésében hozza létre azt az esztétikumot, amelynek fő kritériuma a szépség.

2.2.2. Pedagógiai munkássága

Kutatásainak legfőbb célja azt volt hivatott kideríteni, hogy a zene milyen mozgásokat ihlet a gyerekeknél, és ez a mozgássor hogyan járul hozzá személyiségük kibontakozásához.

Terápiás foglalkozásokat szervezett szüleiktől elhagyott gyermekeknek.

Terápiás zenei programot vezetett vak gyerekeknek.

Várandós és kisgyerekes mamák részére indított foglalkozás-sorozatot.

Családi zenefoglalkozásokat indított szülőkkel, nagyszülőkkel.

Programjának ő maga nem adott neve. Tanítványai voltak azok, akik bevezették a köztudatba a „*Kokasozás*” kifejezést. Ennek lényegi elemei pedig röviden:

- a képzelet fejlesztése
- a szabad kifejezőkedv előhívása
- az egymással való alkotás

Összegzésként elmondhatjuk, hogy a Kokas Klára által megvalósított komplex művészeti nevelés alapjában véve a zenére épül, de a mozgásban talál rá a kifejezési, önkifejezési eszközökre.

2.3. dr. Antal-Lundström Ilona

A zenepedagógia professzora, tudományos kutató.

Fontos feladatnak tartja, hogy megőrizzük a ránk bízott értékeket és tovább adjuk a gyermekeknek, segítve őket eljövendő életútjukon, hiszen ők lesznek a jövő társadalmának emberei.

Tisztában van vele, hogy a zene nem csodagyógyszer, ami mindenre orvosság, hanem eszköz a kezünkben. Ezt az eszközt lehet a jó és rossz cél elérésére is fordítani. A zenepedagógia célja, hogy a zenét a jó célok elérésének érdekében használja fel.

„A zenei ízlés megváltoztatható, fejleszthető...azonban ritkán változik meg és fejlődik a tudatos pedagógiai ráhatás, vagyis zenei nevelés és oktatás nélkül.”
(Antal-Lundström Ilona, 2011)

Már Kodály is behatárolta azt az életkort, amely a legideálisabb a zenei nevelés szempontjából.

„A 3-5 éves gyermek benyomásai életre szólók, amit akkor beléje oltanak, élete folytaig nem feledí”¹¹

Az agy halláscentrumba 3 éves korra fejlődik ki. Tehát a ritmus, a dallam, a hanglejtés hároméves korunkra rögzül. Azok az idegsejtek, amelyeket ezeken a területeken nem használunk, egy idő után fokozatosan elsatnyulnak. Antal-Lundström Ilona szerint egy 3 éves gyerek már zenei hallás és alapképességek terén is teljesen kifejlett, tehát már az óvodában is látszik, hogy énekben, táncban kik a nagyon tehetségesek. (Antal-Lundström Ilona, 2011)

„Semmi sem jellemző annyira egy nyelvre, mint sajátos hangzása...Megismerni róla a nyelvet már messziről, mikor a szót még nem is értjük. Minden nyelvnek megvan a maga hangszíne, tempója, ritmusa, dallama, egyszóval zenéje.” (Rádióelőadás, 1938. szeptember 18.)

(Kodály, 1954.)

¹¹ Kodály Zoltán: Kis emberek dalai (Zeneműkiadó Budapest, 1962)

Az elmúlt években Magyarországon több kísérlet történt az oktatás megreformálására. Ennek egyik vitatott pontja az volt: tanuljanak-e nyelveket az óvodáskorú gyerekek. Vannak ennek a pontnak határozott ellenzői, mondván, erre semmi szükség ebben az életkorban.

Antal-Lundström Ilona ezzel nem ért egyet teljes mértékben. Azt vallja, hogy egy idegen nyelv nyelvtana, szavai még idős korban is megtanulhatóak. Az előbb említett ritmus, dallam és hanglejtés, mely Kodály szerint annyira jellemző egy népre, már aligha sajátítható el, ha kisgyermekkorban nem telítődött vele az ember, és egész életében akcentussal fog beszélni. Mi a megoldás a nyelvtanulás terén Antal-Lundström Ilona szerint? Tanítsuk gyermekeinket már óvodáskorban idegen nyelvekre? Semmi esetre sem. Ha a gyerek több nyelven hallgat például zenét, akkor a hallásképesége ugyanolyan képlékeny marad, mint azoké a gyerekeké, akik 2-3 nyelvet beszélnek. Sokat segít, ha a kicsik már óvodás korban ismerkednek más nyelvek fonémáival, játékosan utánozzák idegen nyelvek hangzóit. Ha ugyanis nem vigyázunk, akkor 10 éves korra teljesen leépül ez a képességük. Egyfajta *nyelvi furdőre* van szükségük a gyermekeknek, melyben más népek népdalait hallgatják eredeti nyelven, ismerkednek az idegen nyelvek hanglejtésével, ritmusával, vagy egyszerűen csak halandzsáznak, és ennek segítségével hallási képességük rugalmas marad. (Antal-Lundström Ilona, 2011)

„Az aktív zenéléssel történő nevelés a leghatásosabb módszer a mai tanári munkában is.”
(Antal-Lundström Ilona, 2011)

2.3.1. Látható hangok

Az óvoda és az iskola közötti szakadék egyre nagyobb. Az óvodapedagógusok próbálnak lépést tartani a növekvő elvárásokkal, de így veszélybe kerül az óvodás korosztály legfontosabb feladata: gyermeknek lenni.

Minden szülő szeretné a lehető legmegfelelőbben felkészíteni gyermekét az iskolába lépésre. Ehhez a létfontosságú kompetenciák fejlesztésén keresztül vezet az út. Ha ez sikeres, akkor az út végén a gyermek

„- gyorsan és hatékonyan gondolkodik,
- képes a könnyed, sokoldalú, többnyelvű kommunikációra,
- jó kapcsolatépítő és együttműködő készséggel rendelkezik, ami segíti
őit a társas kapcsolatok alakításában.

E képességek és készségek nélkül nem lehet demokratikus társadalomban élni. A korai évek játékos zenei-esztétikai foglalkozásai mindezt megadhatják a gyermekeknek.”¹²

Korábbi kísérletekre¹³ alapozva Antal-Lundström Ilona kidolgozott egy - a kommunikációs kompetencia kifejlesztésére alkalmas - pedagógiai programot, mely híd lehet az iskoláskor előtti utolsó évben, és megkönnyítheti a gyermekek iskolába lépését. A program neve *Látható hangok*.

*Az esztétikai-zenei program azon a tényen alapszik, hogy a hang mind a nyelvi, mind a zenei kommunikációnak az alapköve. A program újszerűsége az is, hogy nyelvi tartalom nélküli hangzó jelenségeket használ fel a gyermekek hallási és nyelvi kultúrájának fejlesztéséhez. A Látható hangok egy komplex esztétikai programban játékos, népi gyermekdalokkal és érdekes "hangképekkel" gyakorolja a gyerekek hangmegértési és kifejezési képességét. A gyerekek egyszerű jelekké alakítják a hangok tulajdonságait, vagyis leírják azt, majd a hangjukkal "rajzolva" hangzó formává alakítják a vizuális jeleket.*¹⁴

A program elsősorban óvodapedagógusoknak készült, de a kidolgozás során arra is figyelmet fordítottak, hogy a szülők is használni tudják otthon, gyermekük zenei-nyelvi érzékenységének és a hang - jel összekapcsolásának fejlesztésére. A program az írás-olvasás alábbi részképességeit alakítja az iskoláskor kezdetére:

- *Hallási, akusztikai*
- *Látási, vizualizálási*
- *Értelmi, kognitív*

¹² Antal-Lundström Ilona: A zene az agy katalizátora, 2010

¹³ Rauscher-hatás, VISTA-projekt

¹⁴ láthatóhangok.hu

- *Mozgási, ritmikai*
- *Szociális, érzelmi*

2.3.2. A radikális esztétika

Antal-Lundström Ilona pedagógusként, kutatóként egy új filozófia, a radikális esztétika fogalmával és feladatával is foglalkozik.

Eddig az volt a jellemző, hogy a hétköznapi emberek az esztétikával legtöbbször befogadó, azaz passzív módon találkoztak. Ezzel szemben a *radikális esztétika feladata, hogy közelebb hozza az esztétikát a tömegekhez, azaz demokratizálja azt.* Fontosnak tartja az esztétikai aktivitásban való részvételt. Célja, hogy *szélesebb rétegek számára is lehetővé tegye a nagy művészek tolmácsolásában közölt humánus üzenetek megértését, ezáltal növelje a közélet tudati szintjét.* (Antal-Lundström, 2009)

„Az elmúlt évek alatt kutatások során bizonyosodott be, hogy az esztétikai alapú pedagógia képes arra, hogy hatékonyan fejlessze az emberek tudatos viselkedését, kompetenciáik magas szintjét, ezáltal a társadalom demokratikus jövőjének biztosítója lehet.”¹⁵

„A radikális esztétika kiindulási pontja az, hogy – ellentétben a korábbi elméletekkel – a személyiséget nem az esztétikai befogadói szerep fejleszti a leghatékonyabban, hanem a különböző esztétikai aktivitásokban való részvétel (Armstrong 2000).”

„Egyetérthetünk ezek után azokkal, akik azt állítják, hogy a demokratikus, mindenkire kiterjedő esztétikai nevelés hatásai határtalanok, túlnőnek a művészeti tevékenységek praktikus gyakorlásán, elsajátításán. Lehetővé teszik a humánus, esztétikus megnyilvánulást a mindennapi élet tág területén. A jövő állampolgárai, a mai fiatalok mindenütt a világon belső, lelki

¹⁵ Antal-Lundström Ilona: A kiválóság titka. Az esztétikai alapú pedagógia

*nyugalomra, harmóniára vágnak. Az életöröm és a jövő reményteli lehetőségei miatt is szükséges, hogy értelmes aktivitásokkal foglalkozva belső egyensúlyt találjanak. Ezen az alapon a rejtett tartalékok is felszínre kerülhetnek, és személyiségük a legmagasabb szinten kiteljesítheti a képességeit.*¹⁶

2.4. Dr. Gállné Gróh Ilona

Gállné Gróh Ilona, Forrai Katalin díjas énektanár, karvezető, a *Ringató* foglalkozások megálmodója. 1979 óta dolgozik. Hosszú évek óta foglalkozik az óvodai zenei neveléssel. 13 évig tanított a szekszárdi főiskolán leendő óvónőket, tanítókat. Büszke arra, hogy ennek a munkának az első lépéseihez Forrai Katalin nyújtott neki segítséget. Ezek után több, mint 20 évig dolgozott Forrai Katalin közelében, vagy vele együtt.

Második gyermeke születésekor, 1987-től kezdődően otthoni énekelgetéseikről rendszeresen videofelvételeket készítettek, akkor még csak családi használatra. A három és fél éves rendszeres anyaggyűjtés eredménye lett, hogy az MTA Pszichológiai Intézetében a dr. Ranschburg Jenő által vezetett fejlődéslélektani osztályon Sugárné dr. Kádár Júlia pszichológussal két oktatófilmet készítettek a korai anya-gyerek kapcsolatban a kommunikációról és a zenei képességek fejlődéséről. Nagyon érdekes és tanulságos munka született.

2.4.1. A Ringató

Manapság, a kötődő nevelés elterjedésével párhuzamosan számos, különböző tematikájú foglalkozást tartanak művelődési központokban, játszóházakban. E foglalkozások közös vonása, hogy vers- és zeneanyagukban, mindegyik visszanyúl Forrai Katalin által a *Jár a baba jár* kötetben összegyűjtött válogatáshoz. Az egyik ilyen foglalkozási típus, melynek megálmodója dr. Gállné Gróh Ilona, és amely a Magyar Szabadalmi Hivatal által bejegyzett védjegy: a *Ringató*.

¹⁶ Antal-Lundström Ilona: A kiválóság titka. Az esztétikai alapú pedagógia

A gyermekek egészséges fejlődése szempontjából fontos már az újszülött számára is énekelni, mondókázni, fontos az édesanya zenei műveltsége. Ez persze nem azt jelenti, hogy magas szinten kell képzettnek lennie valamennyi édesanyjának. Nem csak tanult muzsikus foglalkozhat jól a gyermekével. Minden szülő részt vehet a helyes zenei nevelésben, akiben megvan a jó szándék arra, hogy a gyermekét dalolni szerető, zenét kedvelő emberré nevelje és figyelmét az időtálló, szép zene, a művészet felé fordítsa.

A cél, hogy a kismamák megtanuljanak egy könnyen énekelhető, de a kodályi elvekhez híven: zeneileg értékes dalanyagot. Ismerkedjenek meg magyar mondókákkal, mozgásos, ölbeli játékokkal. Az ölbeli játékok attól a Kiss Árontól származik, akinek köszönhető az egyik alpmű, Magyar gyermekjáték-gyűjtemény címmel, amely 1891-ben jelent meg először.

A Ringató foglalkozásokon a tanítás nem a kicsinyeknek szól, hanem a felnőtteknek. A gyerekek semmiféle feladatot nem kapnak a foglalkozásokon. Nem kötelező csinálniuk semmit, nincs olyan elvárás, hogy valamit teljesítsenek, hiszen ebben az életkorban kitartó figyelemről egyáltalán nem beszélhetünk. Ha akarnak, játszanak az édesanyjukkal, ha akarnak vagy tudnak, akkor pedig néha odafigyelnek.

A közös éneklés, a játék, a mozgás fő szempont mindenen előtt, de fontos az áhítatos csend is, ami gyakran varázslatként megszületik...

A foglalkozások zenei anyagát a kodályi gondolat szerint válogatják. Két nagy csokor alkotja az e korosztálynak szánt zenei anyagot, az egyik a már említett úgynevezett ölbeli játékok, a másik pedig a meghallgatásra szánt dalok.

Az egyszerű mozgással kísért ölbeli játékok nagy részét a magyar néphagyományból merítik. Ezek mindig „kétszemélyes” játékok, a felnőtt és a kisgyermek bensőséges kapcsolatát tükrözik, még a kisebb óvodások is szívesen játsszák az ilyeneket. Ide tartoznak a lovagoltatók, hintáztatók, sétáltatók, altatók stb. (Gállné Gróh)¹⁷

A Ringató foglalkozások nincsenek életkorhoz kötve. Szívesen látnak minden olyan anyukát, apukát, nagyszülőt, aki szívesen énekel, játszik együtt a kicsinyekkel, oldott, szeretetteli légkörben, aki maga is úgy érzi, fontos, hogy a

¹⁷ www.ringato.hu

művészet eszközeivel neveljünk, aki szívesen énekel, aki szeretné bővíteni a dalkincsét.

Összegzés

***"A zene erkölcsi törvény. Lelket kölcsönöz a mindenségnek, szárnyat ad az elmének, szállni tanítja a képzeletet, bájt ad a szomorúnak, derűt és életet mindennek. Lényege a rendnek és útja minden jóhoz, igazságoshoz, széphez vezet, amelynek csak láthatatlan, de kápráztató, szenvedélyes és örökké való alakja."* (Platón)**

Dolgozatom zárásaként újra felteszem magamnak az Előszóban felmerült kérdéseimet. Sikerült választ találnom rájuk? Vajon Kodály Zoltánnak az volt-e a célja, amit ma akként hangoztatunk? Biztos, hogy csak a zenei analfabetizmus döbbsentette meg Kodályt a XX. század küszöbén? Pedagógiája csak a zenei írás-olvasás tudatlanságának felszámolására irányult volna?

„A valóságban ez heti 1 óra ... dalolást jelentett a legjobb iskolákban.”
(Kodály, 1958) Hát nem ez a helyzet ma is Magyarországon?

Azt hiszem, ezen jóval túlmutattak törekvései. Túlmutattak a nemzetnevelésen is, mely a köztudatban még jelen van. Eszméi talán a kortárs Karácsony Sándoréhoz, a XX. század legnagyobb pedagógus tudósáéhoz hasonlíthatók. Mindkettőjüket foglalkoztatta a másik emberrel való viszony, a kommunikáció. *Míg Kodály Zoltán a magyar intelligenciát zenei műveletlenségéért hibáztatja, addig Karácsony Sándor a magyar értelmiség nyelvhasználatának csökevényességére mutat rá.* (Dobozi, 2007)

Mindketten hittek az egyén autonómiájában, ezért népszerűsítette Kodály a kóruséneklést, mint a társas-érzelmi nevelés egy lehetséges eszközét.

A közös pont, melyet minden felkutatott zenepedagógus módszerében megtaláltam, elsősorban a kora gyermekkori zenei nevelés fontosnak tartása és népszerűsítése volt. Másodsorban mindannyian hangsúlyozták/hangsúlyozzák a zenei nevelés transzfer hatásait, mely a mai társadalomban egyre fontosabb elem a gyermekek számára jövőbeni boldogulásukhoz. Volt azonban egy

harmadik közös pont is a zenepedagógusok munkásságában, amelyet nem mindig fogalmaztak meg, hiszen talán egyértelmű annak a számára, aki a zenével, énekléssel foglalkozik: az esztétika, a boldogság megtalálása a zene által. Hát nem úgy tudjuk-e a legjobban segíteni a gyerekeket személyiségük fejlődésében, ha azt a zene által, a zene segítségével tesszük? Hiszen -mint már említettem- a zene hat az érzelmeinkre, és érzelmeink által vezérelve talán szívesebben leszünk részesei az esztétikai aktivitásnak, melynek segítségével javíthatunk egyéni életminőségünkön, s ez által társadalmunk jövőjét is pozitívan befolyásolhatjuk.

A dolgozat elején tett feltételezéseimre azt is válaszolhatom: a XXI. század elejére bebizonyosodott, hogy a magyar pedagógia és köznevelés terén felzárkóztunk az európai civilizáció kognitív szféráihoz, azonban Kodály Zoltán zenei, esztétikai nevelési rendszere fokozatosan háttérbe szorult. Kevésbé tudatosan építettük, építjük a nemzeti köznevelési programunkba. Azonban látható, hogy az érzelmi, társas-lelkületi struktúrák kiművelése nélkül a ma embere „fél-művelt” lesz.

„Az életből kell tehát kiindulni, az élő, nehezen bár, de megismerhető Mából...Ez a fajta tudomány sohasem válhat üres szalmacsépléssé, mert tárgya és célja egyaránt: az élet.” (Kodály, 1933)

Mellékletek

1. kép Kodály Forrai Katalinnal és óvodásaival

2. kép Forrai Katalin

3. kép Mindenki Kati nénije, Forrai Katalin

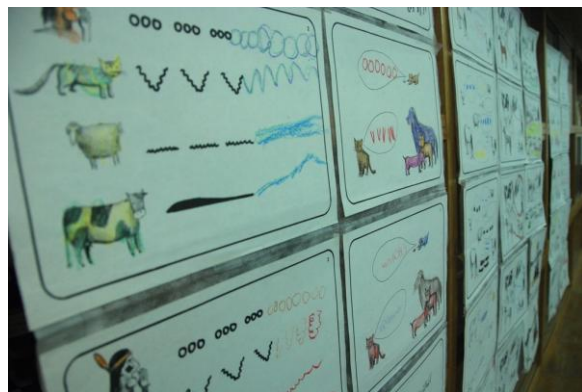
4. kép Kokas Klára

5. kép Kokas Klára, a varázsló

6. kép Dr. Antal-Lundström-Ilona

7. kép Látható hangok

8. kép Gállné Gróh Ilona

9. kép Ringató

Felhasznált irodalom:

85 éves a magyar rádió/1950-1956: A Magyar Rádió átmeneti korszaka
[http://85ev.radio.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=1715
&Itemid=160](http://85ev.radio.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=1715&Itemid=160)

Antal-Lundström Ilona: A kiválóság titka. Az esztétikai alapú pedagógia
<http://www.ofi.hu/tudastar/antal-lundstrom-ilona>

Antal-Lundström Ilona: A zene az agy katalizátora
<http://parentia.hu/cikk/ovodaineveles/230-a-zene-az-agy-katalizatora>

Armstrong, I.: The radical Aesthetic (Oxford, Blackwell 2000)

Csukás István: Költők éhkoppon -Emlékezés egy iskolára (Összegyűjtött
prózai írások, Digitális Irodalmi Akadémia, Petőfi Irodalmi Múzeum
Budapest 2011)

Dobszay Ágnes: Zeneszerzők – előadók
(www.magyarzenetortenet.hu/ol/ol01.html)

Dr. Deszpot Gabriella: Zenei átváltozás (Kokas Klára komplex művészeti
programja, mint pedagógia és terápia)

Gönczy László: Kodály-koncepció: A megértés és alkalmazás
nehézségei Magyarországon (Magyar Pedagógia, 109. évf. 2. szám,
169-185. 2009)

http://wikiszotar.hu/wiki/magyar_ertelmezo_szotar/Kezdolap

Kodály Zoltán: Kis emberek dalai (Zeneműkiadó Budapest, 1962)

Kodály Zoltán: Néprajz és zenetörténet (Ethnographia, 1933)

Kodály Zoltán: Visszatekintés. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok I. (Zeneműkiadó Vállalat Budapest 1974. I. (Éneklő ifjúság))

Kokas Klára: Képességfejlesztés zenei neveléssel. (Zeneműkiadó, Budapest 1972)

www.kislexikon.hu/adam_jen.html

www.lathatohangok.hu

www.lexikon.katolikus.hu/Kodály-módszer

www.ofi.hu/tudastar/forrai-katalin-19262004

www.parlando.hu/2009-6-02-03-Kokas-Klara-1.htm

www.ringato.hu/?p=subpage&pid=1